

Sfântul
Daniil Katunakiótul

Sfaturi părintești
și leacuri
mângâietoare

Traducere din limba greacă
protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă
și dr. Laura Mândrilă

Postfață
pr. dr. Gabriel Mândrilă

editura
Σοφία

București

Despre rugăciunea minții

Un oarecare monah, preaînaintat în vârstă, de la Lavra Sfântului Sava din Palestina, pe calea nevoinței și în mănăstire, și la pustie, și în munte, vreme de patruzeci și mai bine de ani, și-a arătat vrednicia în multe lupte asupra vrăjmașului, fiind încununat cu nesfârșite izbânzi. Ca om însă, căzând în anume rătăcirii „de-a dreapta”, a cerut din partea nevredniciei noastre într-o scrisoare mai amănunțită câteva povățuiri și să i se arate dacă aleargă nerătăcit pe adevărata cale a dumnezeiescului urcuș și dacă lucrările de care s-a învrednicit sunt ale harului (așa cum, de altfel, el însuși e pe deplin încredințat), iar nu ale rătăcitorului.

Cuvioase părinte Calistrat,
bucură-te în Domnul!

Primind cu multă bucurie duhovnicească în 28 ale lunii trecute cuvioasa dumitale epistolie și cercetând-o cu multă luare-aminte, m-am veselit cu duhul, la vederea smereniei tale nemăsurate, ce te-a îndemnat să-mi înfățișezi mie, nevrednicului, întreaga ta viațuire și, mai mult, toate faptele și nevoințele tale virtuose, cu teama ca nu cumva să fi umblat sau încă să alergi în van; așa că, punându-mi-le în față foarte lămurit și cu credință nezdruncinată, îmi ceri umila părere.

Laud, cinstite părinte, multa ta chibzuință și modestia ușor de înțeles, căci ai dat fără rătăcire ascultare rânduieților și îndemnurilor Sfinților Părinți ai Bisericii, care spun „să nu te încrezi defel în propriul gând, ci să urmezi întru totul cuvintele stareților și duhovnicilor, căci bine e să crezi doar în ceea ce ei vor socoti că a fost supus cercetării și încercării; că e cu neputință ca cel ce-și rânduiește viața după judecata și voia celor sporiți să cadă în rătăcirea diavolească”, și n-ai întârziat să-mi mărturisești toate gândurile tale, cerând probarea adevărului lor.

N-a fost drept, cinstite părinte – așa mi se pare –, să mi te adresezi mie, nevrednicului, care sunt

departe atât de cunoștințele practice, cât și teoretice; însă credința celui ce întreabă, pusă prin dumnezeiescul har în lucrare, va aduce și prin mijlocirea oamenilor nevrednici cele de folos și mântuirea. Drept aceea, dând ascultare, de dragul iubirii arătate mie, întrebărilor tale de Dumnezeu iubite, mă silesc spre împlinirea dorinței sufletului tău de Dumnezeu iubitor, îndestulându-l cu sfaturile Sfinților Părinți (lăsate nouă asemenea unei bogății neînstrăinate), cu cuvintele lor amănunțite și mai presus de greșeală, din care se arată semnele nerătăcite ale celor ce se nevoiesc în virtutea cea după Dumnezeu, precum, totodată, și semnele celor amăgiți de vrăjmașul.

Dar, înainte de a trece la subiect, mă grăbesc s-o rog pe cinstita voastră cuvioșie să acorde atenția cuvenită tuturor celor tratate în scrierea de față. Fiindcă acestea nu sunt rodul nețrebnicului meu cuget, ci unele își au ca izvor pe Sfinții Părinți ai Bisericii, iar altele, experiența de mulți ani și biruința ispitelor și de-a stânga, și de-a dreapta. Și cu precădere voi aminti câteva dintre cele pe care dumnezeiescul har le-a lucrat în vremea noastră, precum și întâmplări cu unii care au fost duși în rătăcire de cele „de-a dreapta” ale vicleanului diavol, ce vor aduce mângâiere deloc neînsemnată chibzuinței tale încărun-

țițe care, după cum cred, mă va răsplăti cu multe rugăciuni și binecuvântări.

În primul rând laud dumnezeiasca dumitale râvnă, că de la începutul plecării tale din lume ai arătat cuvenita tăgăduire și lepădare de sine, alegând nevoința aspră de la pustie, după chipul Mariei Egipteanca; și, dacă părinții duhovnici nu te-ar fi oprit, ai fi fost în stare să te fi dus numaidecât în adâncul cel mai îndepărtat al pustiei, atât de primejdios, pe unde nu calcă picior de om.

Iar în al doilea rând, cât privește râvna ta, de care tocmai am amintit, ești într-adevăr de lăudat, însă mai de lăudat ești că ai dat ascultare sfatului părinților duhovnici și nu te-ai dus după propria voie pe o asemenea cale primejdioasă. Fiindcă nu puțini sunt cei care, înainte de a intra sub ascultarea unor părinți duhovnici sporiți, au încercat să urmeze pilda Mariei Egipteanca și, fără știința curselor preameșteșugite ale vicleanului diavol, au avut parte de căderi și rătăcirii cumplite.

Noi am învățat de la Sfinții Părinți că pildele rar întâlnite trebuie evitate. Ești, de asemenea, vrednic de a fi lăudat pentru cele în repetate rânduri făptuite, punându-te sub ascultare față de Mănăstirea Sfântului Sava și fugind de petrece-

rea smintitoare cu ieromonahul Policarp, care, trăind idioritm, sfătuia să nu faci ascultare de mănăstirea ta.

Pe urmă, pentru toate nevoințele și luptele săvârșite la Koraki¹ și pentru lepădarea acelei lucrări a satanei prin care a încercat cu acea lumină să te înșele, pentru toate acestea ești de lăudat, punându-le pe seama harului și a iubirii de oameni ale Preabunului Dumnezeu, care te-au ferit neatins de atacurile viclene ale vrăjmașului, începător al răului. Acesta se arată potrivnic mai ales celor ce-și caută isihia în singurătate, mai cu seamă în starea cumplită a lumii de astăzi când, din pricina păcatelor noastre, călăuzele nerătăcite lipsesc aproape cu desăvârșire. De aceea mare primejdie îi paște pe cei ce după propria voie și fără nici o călăuzire din partea cuiva își caută isihia. În vremea aceea de aur, când au strălucit vestiții Sfinți Părinți ai Palestinei, precum Eftimie, Sava, Teodosie, Gherasim, Gheorghe Hozevitul și mulți alții asemenea lor, o primejdie ca asta nu-i pândește pe cei aflați în căutarea isihiei. Fiindcă unii ca ei, când înfruntau astfel de primejdii duhovnicești, alergau neîntârziat la sfatul acelor înalți Sfinți Părinți și, în general,

---

¹ Loc aflat undeva între orașele Kolofon și Levedos, pe țărmul Mării Moarte (*n. trad.*).

descoperindu-și înaintea lor gândurile, aflau pe care dintre ele se cuvenea să le primească și pe care să le ocolească și, fiind în felul acesta nerătăcit îndrumați și călăuziți, rodeau în chip minunat. Într-adevăr, așa se întâmpla.

Acum însă să vorbim despre lucrările dumnezeiești pe care mi le-ai destăinuit plin de încredere și în amănunt și care, odată ce au ajuns la cunoștința fraților tăi în Hristos, au devenit pricină de sminteală.

Acest har al Sfântului Duh, după cum scrii, a început de zece ani să te cerceteze lămurit, sporind zi după zi și urmându-te neîncetat, în tot locul și timpul. Și chiar de dormi, chiar de muncești, chiar de te afli la sinaxa de obște sau la Liturghie, tresăririle inimii și ale trupului nu încetează și de multe ori mintea ta e cuprinsă de uimire și extaz. Mai mult, după cum scrii, dacă psaltul e înzestrat cu voce frumoasă, mintea, în uluire, face inima să tresalte și să fie cuprinsă de înfricoșare, și, din pricina tresăltărilor peste măsură ale inimii, ți se zguduie întreg trupul și capul, și aceasta se petrece mai cu seamă când te împărtășești cu Preacuratele Taine. Iar frații, la vederea acestora, se smintesc foarte, neștiind, binecuvântații, că ele vin de la lucrarea (cum spui) Sfântului Duh, potrivit cu „a suspinat cu duhul și S-a tulburat în-

tru Sine”¹ (Domnul) când l-a ridicat pe Lazăr din mormânt. Apoi, cum reiese din rândurile tale, ai pliroforisire de la Sfinții Părinți neptici că toate aceste lucrări sunt neîndoielnice și în acord cu afirmații din scrierile lor. Spre adevărire, citezi multe mărturii din Sfinții Părinți, precum Grigorie Sinaitul, Avvá Isaac, Calist Xanthópoulos, Maxim Mărturisitorul, până și din Sfânta Evanghelie și de la Apostolul Pavel. Așadar, prin compararea mărturiilor Părinților cu lucrările de mai jos, găsești că sunt în acord și că aproape ar fi prilejuate de Sfântul Duh. Ca argument în favoarea părerii tale aduci mărturia Sfântului Grigorie Sinaitul despre cum se poate afla lucrarea dumnezeiască, care la pagina 909 din *Filocalie* scrie despre acest lucru următoarele: „La unii se arată ca o lumină ce răsare, la alții, ca veselire amestecată cu înfiorare, la alții, ca bucurie, la alții, ca amestec de bucurie și teamă, iar la alții, ca îngrozire și desfătare; iar uneori se arată la unii prin lacrimi și teamă. Sufletul, pe de o parte, se bucură de cercetarea și mila lui Dumnezeu, pe de alta, se teme și tremură înaintea arătării Sale ca unul ce e vinovat de multe păcate.” Adaugi și mărturia Avvei Isaac, din capitolul al XV-lea: „Roadele încep cu lacrimile; că s-a apropiat nașterea no-

---

¹ *In.* 11, 33.

ului-născut duhovnicește (...); harul se grăbește să dea naștere în suflet unui tip (prefigurări) ce preînchipuie tainic lumina veacului ce va să fie”, dar și următoarea sa observație din josul paginii: „Rodul sufletului care varsă lacrimi e simțirea stării pe care o vor avea sufletele noastre în veacul viitor”.

Las deoparte și celelalte citate și mărturii ale Sfinților Părinți mai sus pomeniți din epistolia ta, fiindcă toate acestea vorbesc într-adevăr despre lucrarea Sfântului Duh și arată care sunt semnele harului și care, ale rătăcirii. Îmi voi exprima doar umila părere nu – Doamne, ferește! – spre a o învăța pe sfinția ta, ci spre întărirea adevărului pe care, de asemenea, Sfinții Părinți îl rostesc. Pentru multa ta dragoste mă voi strădui să fiu cât mai clar în cele ce urmează și să-mi spun smerita părere pe temeiul mărturiilor și argumentelor dumnezeieștilor Părinți neptici, iar tu, ca un stareț plin de modestie și trezvie, fii cu băgare de seamă, rogu-te, la cele scrise de mine și, după ce vei chibzui asupra lor de mai multe ori, alege ceea ce e bun, fiindcă eu, netrebnicul, sprijinindu-mă pe rugăciunile Sfinților Părinți, dar și ale cuvioșiei tale, am scris cu multă luare-aminte.

Știi, cinstite părinte, că avem drept potrivit al virtuții și vrăjmaș cumplit al viețuirii celei

după chipul lui Dumnezeu pe însuși diavolul, începătorul răutății care, pizmuind harismele dumnezeiești și mai presus de fire ale Sfântului Duh, pe care Preadulcele Iisus le dă din belșug celor ce I le cer, încearcă, necuratul, cu toată puterea, prin toate chipurile de amăgiri, și de-a stânga, și de-a dreapta, să-i înșele pe cei ce se nevoiesc și mai ales pe cei ce încearcă să ducă în trezvie și isihie o viață contemplativă.

Cu luare-aminte la asemenea lucruri, marii sfinți ai Bisericii și mai ales așa-numiții Părinți neptici, pe care și cuvioșia ta îi aduce drept mărturie, ne recomandă să fim cu băgare de seamă cât privește rugăciunea minții și încearcă în scrierile lor să lămurească toate aceste lucruri mari și mai presus de fire, de care șarpele cel începător al răului, deformându-le, se folosește spre amăgirea multora dintre nevoitori.

Aceasta e pricina pentru care vă scriu despre semnele caracteristice ale rătăcirii și ale harului, ca, probându-le, să scăpăm de capcanele sale ascunse.

Pentru că mrejele celui viclean sunt multe și greu de osebit, aproape toți, cu puține excepții, care au încercat să pătrundă această filosofie duhovnicească a rugăciunii minții, după voia lor și fără o călăuză nerătăcită, în loc să ajun-

gă adevărați isihaști au ajuns închipuiți isihaști, spre desfătarea plină de răutate a demonilor.

Rugăciunea minții (numită și rugăciunea inimii) presupune și un anumit aspect contemplativ, o anumită treaptă a vederii duhovnicești. De aceea, toți cei ce au încercat înainte de partea practică (a făptuirii) să ajungă la contemplație (vederea duhovnicească) au căzut în rătăcire într-un chip foarte vrednic de milă, dat fiind că „fapta (înfăptuirea poruncilor) este cheia de boltă a vederii duhovnicești”¹.

Cât privește partea practică, care e necesar să premerge vederii duhovnicești, cel ce își dorește a dobândi lucrările Sfântului Duh trebuie să îmbrățișeze partea aceasta a înfăptuirii poruncilor cu nemăsurată devoțiune și, după înfăptuire, va putea fără grijă să se ferească de capcanele cele nematerialnice ale vrăjmașului, dar, de asemenea, fără călăuză se poate afla iarăși în primejdie.

Care sunt condițiile practice, recomandate de Sfinții Părinți, pe care trebuie să le împlinim?

Cea dintâi și cea mai însemnată e lepădarea de lume și de lucrurile din lume.

---

¹Maximă a Sfântului Grigorie Teologul: „Vrei s-ajungi vrednic teolog și vrednic de dumnezeire? Păzește cele rânduite, păsește pe calea poruncilor, căci fapta (înfăptuirea) este cheia de boltă a vederii duhovnicești” (Cuvântarea a X-a „Despre teologhisire și starea episcopilor” [PG 35, 1080]) (n.trad.).

A doua – supunerea desăvârșită față de un părinte duhovnicesc încercat.

A treia – tăierea întru toate a voii și cugetului proprii.

A patra – răbdarea ispitelor, pe care demonul le aduce, fie prin oameni, fie prin boli, fie prin acuze și defăimări.

A cincea – păstrarea cu acribie a rânduiei de mănăstire, adică a sfintelor slujbe, a canonului de obște, a mătăniilor și a privegherilor.

A șasea – spovedania curată.

A șaptea – credința și afierosirea desăvârșită față de părintele duhovnicesc.

Toate acestea, odată înfăptuite, aduc sărăcia cu duhul, adică fericita smerenie, plânsetul cel aducător de bucurie, multa blândețe, prin care sunt puse în lucrare în chipul înșirat de *Fericiri*, cărora le urmează însetarea după dreptate, adică dorința nemăsurată de a lucra și dobândi toate virtuțile. Odată împlinite acestea, se va ajunge la curăția inimii, după cuvântul: „Fericți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (*Mt. 5, 8*).

Când omul va ajunge la curăția inimii, de-abia atunci va înceta partea practică și va începe cea contemplativă. Atunci prin rugăciunea cu mintea se petrec acele semne și lucrări ale Sfântului Duh

de care ai amintit mai sus, adică „la unii se arată ca o lumină ce răsare, la alții, ca o veselire amestecată cu înfiorare, la alții, ca bucurie, la alții, ca un amestec de desfătare și teamă” și celelalte, în privința cărora toți Sfinții Părinți sunt de acord.

Pentru ca omul să ajungă la starea de desăvârșire, celor de mai sus le vor urma trei lucruri anume: cel dintâi se numește harul luminător, al doilea, curățitor și al treilea, desăvârșitor. Harul luminător și cel curățitor au legătură cu partea practică (a înfăptuirii), iar cel desăvârșitor, cu cea a contemplației (vederii duhovnicești).

Harul luminător îi luminează pe cei începători, întărindu-i în frica de Dumnezeu, în ascultare, îndolierea și plângerea (după Dumnezeu), în simplitate, tăcere, blândețe, râvna în rugăciune și în alte fapte bineplăcute lui Dumnezeu.

Harul curățitor îndepărtează urâtele patimi sufletești și trupești, preface mânia și pofta, alungă blestemata de îngâmfare, curățește inima și o face gata de primirea în ea a Duhului Sfânt, după cuvintele: „Vom veni și vom face locaș la el” (*In. 14, 23*) și „fără a ne îndumnezei nu e cu putință nici a ne mântui”, și, într-un cuvânt, unul care a ajuns aici se face împlinitorul preadevărat al poruncilor lui Dumnezeu și al rânduielilor evanghelice.

Iar harul desăvârșitor, privitor la partea contemplativă (a vederii duhovnicești) îl reazăază pe nevoitor în starea de om ceresc și înger pământesc, adică îl ridică în sfera cea mai înaltă și îi îngăduie să fie părtaș harismelor mai presus de fire ale Sfântului Duh, făcându-l sfânt, nepătimitor, văzător cu duhul, văzător al celor viitoare și prieten preaadevărat al lui Dumnezeu, dăruindu-i starea la care au ajuns Sfinții noștri Părinți și Dascăli, care s-au învrednicit a săvârși semne și minuni.

Scriindu-vă acestea, nu am intenția de a vă da o lecție sau de a vă dovedi – Doamne, ferește! – că eu stăpânesc asemenea cunoștințe duhovnicești, ci de a vă pune în față calea cea mai presus de rătăcire a Sfinților Părinți, prin care ni se arată cele adevărate și cele potrivnice și cum să deosebească nevoitorul semnele harului de cele ale rătăcirii. În continuare o să vă aduc ca mărturie ceea ce eu, nevrednicul, am înțeles de la Sfinții Părinți privitor la semnele neamăgitoare ale viețuirii celei după Dumnezeu și ale lucrării dumnezeiești, din vremea rugăciunii.

Punându-ne Sfinții Părinți astfel la adăpost, ne îndeamnă să fim cu luare-aminte, ca nu cumva la vremea rugăciunii să ne îngăduim ceva anume, fie lumină, fie foc, fie chipul lui Hristos

sau al vreunui înger, și toți Părinții neptici ne poruncesc laolaltă să ne păstrăm mintea neavând în ea nici culoare, nici închipuire, în acord cu cuvântul: „Apropie-te în chip imaterial de Cel Imaterial și vei înțelege”, dar și după cel al Sfântului Nil: „Fericită e mintea care în timpul rugăciunii a izbutit să lepede în chip desăvârșit orice formă din ea”.

Cu toate acestea, acești Sfinți Părinți sunt de părere că harul și lucrarea dumnezeiască se arată celor ce nu dau dovadă de necredință, în timpul rugăciunii, „la unii ca o lumină ce răsare, la alții, ca o veselire amestecată cu înfiorare, la alții, ca un amestec de bucurie și teamă”. Cunoscând nemijlocit aceste lucruri, demonul cel viclean vine în chip de înger al luminii la cei ce încă nu sunt curați și care se îndeletnicesc cu această lucrare înaltă din voia proprie, dându-le de înțeles prin chipuri și lucrări oarecum asemenea celor amintite de Părinți și zicându-le: „Iată semnele harului, în acord cu dovezile Sfinților Părinți. Iată plângerea cea aducătoare de bucurie, iată amestecul de bucurie și veselie, iată rugăciunea neîncetată, iată lucrarea cea îndumnezeitoare!”.

Acestea, desigur, se arată câteodată unora de către Dumnezeu și ca urmare a mării lor râvne, dar mai apoi unii ca ei sunt înșelați de cel

rău și, fiindcă nu au o călăuză nerătăcită, cad pe nesimțite în rătăcire și așa, în loc să bineplacă și să aducă mulțumire Preabunului Dumnezeu, ajung de partea potrivnică.

După Sfântul Calist Xanthópoulos, Patriarhul Constantinopolului, în timpul rugăciunii inimii, înainte de a se petrece lucrarea duhovnicească, în cel ce se nevoiește „apare un tremur, asemenea unor tresăltări și o căldură de la rinichi, ca și cum l-ar învâlui din toate părțile, toate acestea părând a fi rătăcire, dar nefiind rătăcire, ci lucruri firești, trăsături care apar mulțumită acelei nevoiești; iar dacă ți s-ar părea că ar fi aduse de har, și nu sunt din fire – aceasta e adevărată rătăcire; că, oricare ar fi ele, cel nevoitor e dator să le respingă, nu să le iubească”. Așadar, uneori se întâmplă ca unii, pe lângă acestea, să aibă parte și de multă sudoare și fierbințeală în trup, și atunci din inimă se pornește energia sfântă ce pune în mișcare mintea din cele mai lăuntrice ale sale ca și cum aceasta s-ar alipi cu totul de lucrarea dumnezeiască, astfel încât ajunge să strige întruna: „Iisuse, Iisuse al meu...”. Iar mai jos scrii: „Înlăuntru inimii se petrec și alte taine, pe care nu pot să vi le încredințez în scris; căci mintea vede întreaga zidire și, uimită de mișcările sfintei lucrări și de tainele pe care le pricepe, înalță din adâncul ini-

mii slavoslovii de nemărturisit în scris. Că omul ajunge atunci prin lucrarea aceea dumnezeiască cu totul de Dumnezeu însuflețit și iese pe deplin din cele materiale și sensibile... Apoi mintea este răpită întru vederi dumnezeiești și vede taine înfricoșătoare, cu neputință de descris în amănunt... Și, cu cât omul se curățește de atacurile vrăjmașilor, cu atât le vede mai bine pe acestea, așa cum i le va fi dăruit Duhul Sfânt.”

Din cele de mai sus se arată că înaintea venirii lucrării dumnezeiești se manifestă trăsături ale firii și așa-zisele pulsații și fierbințeli ale inimii, la care făptuitorul acestei lucrări înalte nu trebuie deloc să ia aminte, nici să le socotească drept roade ale harului dumnezeiesc, fiindcă atunci fără să vrea va cădea în rătăcire.

Acum nu urmează, cinstitul meu părinte, să vă arăt că ați căzut într-o nu știu ce rătăcire, fiindcă foarte probabil ați ajuns la starea desăvârșitoare, și cele ce se petrec cu sfinția ta aparțin dumnezeiescului har, de vreme ce harismele lui Dumnezeu sunt mai presus de pricepere. Numai că, atât timp cât văd că dumneata ceri cu credință nezdruncinată de la mine, nevrednicul, să-ți arăt în ce chip poți evita smintirea fraților, care, atunci când văd pe față aceste lucrări și mișcări ale inimii și ale întreg trupului tău, se smintesc din pri-